

תוכן העניינים

ט	הקדמה למהדורה העברית
1	מבוא
7	1. מוות
18	2. האבסורד
33	3. מזל מוסרי
51	4. סטיות מין
68	5. מלחמה וטבח
93	6. אכזריות בחיים הציבוריים
112	7. העדפה מתקנת
129	8. שוויון
156	9. פיצול הערכים
173	10. מוסר ללא ביולוגיה
179	11. חציית המוח ואחדות התודעה
201	12. איך זה להיות עטלף?
219	13. פנפסיכזם
236	14. סובייקטיבי ואובייקטיבי
259	מונחון
267	מקורות
269	מפתח שמות

הקדמה למהדורה העברית

איש האמונה ואיש הכפירה

זהו אדם: נברא בצלם, חוה עמו, והוא והיא נועדו לכבוש את הארץ ולמשול בבעלי החיים – כך על פי פרק א בחומש בראשית.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם. וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשְׁהָ וּרְדוּ בָּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּה הָרֶמֶשׂת עַל־הָאָרֶץ.

ואף זהו אדם: נוצר מעפר מן האדמה, לבדו – רק בהמשך אלוהים בונה לו עזר כנגדו, לוקח אחת מצלעותיו וסוגר בשר תחתיה – והוא נועד לעבד את גן עדן ולשמור עליו; כך מספר בראשית ב.

וַיִּצְרָ יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֹפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשֵׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. וַיִּטַּע יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן־בְּעֵדֶן מִקְדָּם.... וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֵן־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ... וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אַעֲשֶׂה־לוֹ עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ.

* הרבה תורות מגיעות לאלי זילברפניג, לאסא כשר ולדן שראל. הצעותיהם הערניות הועילו מאוד. אם נותרו כאן שגיאות, כולן שלי ובאחריותי.

כיצד מסבירים את המתח בין תיאורי הראשית? מבקרי המקרא מייחסים אותו לכפל מקורות, לשתי מסורות שונות. אך הרב יוסף דב סולובייצ'יק, איש אמונה, דוחה את התפיסות המפוררות את אחדות המקרא, והוא מכפיף את פרשנותו למגבלת ההרמוניה, היינו להנחה שכתבי הקודש ניחנים באופי אלוהי ולכן מדברים בקול אחד ויחיד. בחיבורו האהוב "איש האמונה הבודד"¹ כותב סולובייצ'יק כי ההבדלים בין עלילות הבריאה אינם משקפים שניות במקורות או במהדורות, אלא בטבע האנושי. אדם הראשון – הדמות המאכלסת את בראשית א – מצטיין בחברותיות, ביעילות, ביצירתיות, ביצרנות, ביכולת לרתום את הטבע לצרכיו; הוא בונה, נוטע, קוצר, מטה נהרות, מדביר מגיפות, מושל. כאיש מעשה, כיבוש והדר הוא חווה את היקום ואת הקיום מבפנים, מנקודת מבטו של משתתף.

בגופו של אדם השני שוכנת נפש עטופה, נעגמת מצער קיומי, זוכרת כי אדם יסודו מעפר וסופו לעפר. רוחו סחוטה מן הדיקטטורה של הזמן, מובסת בגלל מצבו הטרגי כיצור בן חלוף. אדם השני, לב מפרפר, איש מהורהר ומלנכולי, מתבונן בחיים ובעולם מבחוץ, מעמדה של צופה מן הצד. בחיל וברעדה הוא מתאמץ להקל על תוגת הזמניות דרך גאולה – על ידי התמזגות אמונית עם האלוהי הנצחי.

ואולם הגאולה השלמה נבצרת ממנו כי אדם הראשון חוזר ומושך אותו אליו. האדם נידון אפוא להתרוצץ בין שתי האישויות הנתונות בו, לנוע בין קהילת העשייה, ההדר וההשתלטות לבין קהילת האמונה, הענווה וההשתעבדות. תנודה זו מעוררת בו הרגשת אבסורד, בדידות וניכור, היות שהיא אינה מאפשרת לו להתאזרח באף אחת מהקהילות וכך גוזרת עליו זרות-תמיד בשתייהן.

אף על פי כן תנודת האבסורד בריאה ורצויה – היא מהווה חלק בלתי נפרד מהחוויה האנושית – אלא שהיא יוצאת מכלל איזון ומתקלקלת נוכח המודרנה. בעידן המודרני נחל איש ההדר הצלחות כבירות, הוא שיכור מהן. אין גבול לגאוותו, דמיונו יהיר. הוא נמשך

לראות בעצמו חזות הכול, דוחק את אדם השני ודוחה את השניות הכרוכה באנושיות. (אצל סולובייצ'יק עצמו האיזון ודאי הופר שבעתיים בעקבות הגירתו מאירופה – מפרוֹז'ני, אז ברוסיה – לצפון-מזרח ארצות הברית: הפגישה בחוד המודרנה, ולא רק בגילוייה המתונים, הייתה מוכרחה להחריף את ההרגשה שסביבתו מגרשת את אדם השני.) התפרקות זו מעול השניות, קובע סולובייצ'יק, מקבלת את המכוער בביטוייה בקרב אתאיסטים. נראה כי סולובייצ'יק החמיץ את הגותו של תומס נייגל. נייגל – אף הוא בן למשפחה יהודית שנדד לארצות הברית מאירופה, מבלגרד במקרה זה – אינו איש אמונה. הוא איש כפירה:

אני רוצה שיתברר כי האתאיזם אמתי, ואני חש אי-נוחות נוכח העובדה שעם הנבונים והמשכילים במכריי נמנים אנשים מאמינים. לא זו בלבד שאיני מאמין באלוהים ובאופן טבעי מקווה שאני צודק בכך. אני מקווה שאין אלוהים! אני רוצה שיתברר כי יש אלוהים; אני רוצה שיתברר כי זהו טיבו של היקום.²

אך למרות כפירתו נייגל אינו דורס את אדם השני, רחוק מכך: טיפולו בבעיית האבסורד – הוא נדפס כאן כפרק 2 – דומה דמיון מפליא לניתוחו של סולובייצ'יק.³

רובנו, כותב נייגל, מתנסים בתחושות אבסורד וריקנות, באותו הלך רוח שמילט מחזהו של קהלת את נהמת ההבל הבלים שלו. אך הנימוקים הרווחים בעד הדעה שהחיים מוכי אבסורד אינם משכנעים. מקובל למשל להזדהות עם קהלת ולומר כי

...הַכֹּל הֶבֶל. מֵה־יְתָרוֹן לְאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ שְׁיַעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. דֹּר הַלֶּךְ וְדֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עֹמֶת... אֵין זְכָרוֹן לְרֵאשִׁימִים וְגַם לְאֲחֵרִים שְׁיִהְיוּ לֹא־יִהְיֶה לָהֶם זְכָרוֹן עִם שְׁיִהְיוּ לְאֲחֵרֵינָה.⁴

נהוג אפוא לטעון כי הקיום האנושי חסר משמעות ואבסורדי מכיוון שהזמן אינו מותיר לו זכר, הוא מוחה אותנו ואת כל פירות עמלנו.

אך טיעון האין-ולא-יהיה-זיכרון כושל. אם הזמן החולף אכן מעקר הכול ממשמעות ומחשיבות, הוא מעקר מחשיבות גם עובדה זו עצמה. לכן אין חשיבות לכך שהזמן אינו מותיר זכר לקיומנו. יתר על כן, נניח שהיו לנו ולמעשינו זכר וזיכרון. כיצד היה הדבר מסלק את האבסורד מעיסוקינו ומהתעניינויותינו בהווה? איך מגע של נצחיות אמור להעניק משמעות לחיים?

אולם, נייגל ממשיך, אף שקשה להשתכנע מהנימוקים המוכרים בזכות האבסורד, טיעונים אלה בכל זאת לוכדים חלק מהאמת על אודותיו. המונח "אבסורד" מציין פער בין יומרה לבין המציאות: עבריין מתמנה לשופט, אתה מזהיר אהבה להודעה מוקלטת, את מקימה רוב מהומה על לא מאומה.⁵ אך כדי לטעון שהמונח נושא משמעות פילוסופית, יש להראות כי משמעות זו מתאפיינת בכלליות, כלומר נקשרת להתנגשות כלל-אנושית בין יומרה למציאות, לפער שנפער אצל כולנו. בתנאי זה עומדת, כך נייגל סובר, ההתנגשות בין שני מרכיבים – ההתייחסות הרצינית לחיינו והכורח להתבונן בהם מדי פעם בריחוק ולהשתאות על אותה רצינות; ולהתבייש בה, ללעוג לה, לקלל אותה – וקצת להתמוטט.⁶ חיי האנוש חדורים רצינות, מתפקעים ממאמצים, מתוכניות, מחישובים ומהסתכנויות: אנו שוקדים על חיינו.

שימו לב כמה עמל משקיע אדם רגיל בהופעתו החיצונית, בבריאותו, בחיי המין שלו, בכנותו הרגשית, בתועלת החברתית שהוא מביא, בהכרות עם עצמו, באיכות קשריו עם משפחתו, עם עמיתיו ועם חבריו, באופן שבו הוא מבצע את עבודתו, בניסיון להבין את העולם ואת המתרחש בו. חיי אנוש מספקים תעסוקה במשרה מלאה, שכל אחד חרד לה במשך עשרות שנים.⁷

רצינות זו – הדם שיופקים והיזע שמגירים – מתלווה לרגעים של מעורבות, לתקופות של השתתפות פעילה ושל פעילות משתתפת. היא מאפיינת את הקיום כשמתנסים בו מבפנים, מנקודת מבט סובייקטיבית. אלא שמדי פעם אנו מסתכלים עליה מבחוץ, בריחוק

מדעני, מפני שאנו ניחנים בתודעה עצמית הכופה עלינו להתעלות מעבר לעצמנו ולהיעשות צופים בחיינו שלנו. וכאשר אנו מתבוננים ברצינות מפרספקטיבה אובייקטיבית – כאשר אנו חורגים מתוך החיים וסוקרים אותם בעין אנתרופולוגית – היא מתנפלת עלינו בצחוק רע, ניבי, ונובחת שהיא – הרצינות – אינה יכולה להיות רצינית. כי אנו עצמנו איננו רציניים: אנו אפסי ערך וקיקיוניים, משולים כציץ נובל וכענן כלה, עד שלא נוצרנו איננו כדאיים ועכשיו שנוצרנו כאילו לא נוצרנו, באנו מטיפה סרוחה ואנו הולכים למקום עפר, רימה ותולעה.

אך בעוד האדם מרשרש "החיים חסרי משמעות, החיים חסרי משמעות", הוא ממשיך להתמסר לאותם חיים ולקיימם ברצינות. על אף העובדה שמבחינה אובייקטיבית החיים נראים בעיניו חסרי חשיבות (זו המציאות), מפרספקטיבה סובייקטיבית הוא מייחס להם חשיבות (זו היומרה). עשן האבסורד מיתמר מהתנגשות זו בין המראה הנשקף מבפנים לבין המראה הנפרש לנגד תודעתו מבחוץ.⁸ אותה התנגשות מאירה פן של בעיה קיומית נוספת – היא נוגעת לפחד מפני המוות ונידונה כאן בפרק 1 – וזוהי השאלה אם אפשר לראות במוות אסון אף על פי שהוא נורמלי למין האנושי. כשמסתכלים על בני אדם מבחוץ, כותב נייגל, ניכר שיש להם תוחלת חיים אופיינית ומוות בגיל 82 אינו אסון בשבילם. מבפנים לעומת זאת נגלה לעיניהם תוואי המצביע על עתיד בלתי מוגבל, והמוות מצטייר כביטול פתאומי של איך-סוף אפשרויות מבטיחות – כאסון. התמונה המתקבלת מבפנים אינה נבהלת מפני התמונה המתקבלת מבחוץ: ההרגשה שמוטב להיות יותר מתיישבת עם העובדה שכולנו נמות בקרוב.⁹

ההתנגשות בין שתי נקודות המבט, הפנימית והחיצונית, אינה משמשת את נייגל רק כדי להתיר שאלות קיומיות.

המאמרים שלפניכם... שונים זה מזה, [אך] מאחדת אותם התעניינות בנקודת המבט של חיי היחיד האנושי ובבעיית הקשר שלה לנקודות מבט פחות אישיות על הממשות. בעיה

זו...עולה בכל מקום בפילוסופיה, החל במוסר וכלה במטפיזיקה. אותה התעניינות במקומה של הסובייקטיביות בעולם אובייקטיבי מניעה את המאמרים העוסקים בפילוסופיה של הנפש, באבסורד, במזל מוסרי, וגם מאמרים אחרים. בעיה זו עמדה בראש מעייניי מאז שהתחלתי לחשוב על פילוסופיה. היא קבעה מהן הבעיות שאני עוסק בהן ומהו סוג ההבנה שברצוני להשיג.¹⁰

מאחר שנייגל מבקש לארגן את מחקריו (או לפחות חלק חשוב מהם) סביב המתח בין האובייקטיבי לסובייקטיבי,¹¹ ומאחר שמחקרים אלה משתרעים על פני טווח רחב של תחומי פילוסופיה, יהיה זה הוגן לומר כי הוא נוקט אסטרטגיה אחת ויחידה כדי לנתח ולהבין קשת של בעיות – כביכול הוא קם להדגים הוגה מהטיפוס שישעיהו ברלין מכנה "קיפורד".¹²

אובייקטיבי וסובייקטיבי

בחגורתו של נייגל תלוי אם כן מפתח אחד ויחיד, לא צרור, והוא מסובב אותו בחורי מנעול רבים ושונים. ראינו כיצד הוא מפצח בעזרתו שאלות קיומיות. מיד נראה כיצד הוא משתמש בו כדי לפענח בעיות בתחומים שעליהם הייתה לו השפעה מרבית – היינו מוסר ופילוסופיה של הנפש – אך לא לפני שניעצר מול תמונת המפתח.

יצורים חיים מצליחים לשרוד בסביבתם בזכות יכולת להכיר אותה (לזהות מקור מים למשל) ולפעול בה (לשתות). אולם הם אינם מכירים את הסביבה באופן בלתי אמצעי – איזה יצור מסוגל להכניס את העולם לתוך הראש? – אלא רק באמצעות ייצוגים, ביניהם דימויים חזותיים ומחשבות.

חלק מהייצוגים אובייקטיביים יחסית, ואילו אחרים מצטופפים ליד הקצה הסובייקטיבי של הרצף. נתבונן למשל בדינה ברזילי.

אפשר לומר שגובהה 160 ס"מ ומשקלה 58 ק"ג. אפשר לומר שענייה תכולות ושערה ערמוני. ואפשר לומר שדמותה עולה ממדבר ילקוטי השרות המתויקים, רובם ככולם, בשידות המתכת המתוחות לדום במשרדו של סגן גד רפאלי. כל המשפטים מתארים אותו אדם, אך הם פונים לחוג נמענים מתכווץ והולך, לקהל יותר ויותר מקומי. אם לעבור לסדרי גודל אחרים, כשפסקל אמר כי מרחבי היקום עצומים, דוממים ומבהילים, הוא דיבר מנקודת מבט הולכת וצורה, מפרספקטיבה שנעשית בהדרגה סובייקטיבית.¹³

שעה שהמסע מהאובייקטיבי לסובייקטיבי מצמצם את מעגל הנמענים, התקדמות בכיוון ההפוך מרחיבה אותו. מסקנה זו נשענת על היגיון ותיק. תחילה מבינים כי תפיסות החושים נגרמות כתוצאה מפעולת הדברים עלינו, באמצעות הגוף, שעה שהגוף עצמו שייך לעולם הפיזיקלי. בשלב ראשון מתחוויר אפוא כי הדברים ניחנים בתכונות פיזיקליות שגורמות לתפיסות חושים באמצעות הגוף הפיזיקלי. בשלב הבא מבינים כי אותן תכונות גורמות להשפעות אחרות על גופים פיזיקליים נוספים, חיים ודוממים כאחד, וכי הן יכולות להתקיים גם בלי לגרום תפיסות כלל; מכאן שניתן להפריד בין האופן שבו הן מופיעות בחושים (התופעות) לבין טבען האמתי (הממשות): הממשות אינה דומה לתופעות. בשלב השלישי מנסים לנפות את התופעות מן הממשות ולגבש השקפה על טבען האמתי של התכונות הנידונות – מנסים לסרטט תמונה של טבען כשהן לעצמן, מקולפות מהאופן שבו הן מופיעות בחושים. פירוש הדבר שחדלים לחשוב על העולם הפיזיקלי הן מנקודת מבטנו האישית הן מפרספקטיבת התפיסה המאפיינת בני אנוש באופן כללי: אין חושבים עוד כיצד העולם נראה, מריח או נשמע, מה טעמו ומה התחושה למגעו. אז נושרות התכונות הללו – איכויות משניות כינה אותן ג'ון לוק – מתמונת העולם, ואילו התכונות המצויות בתשתיתן – איכויות ראשוניות דוגמת צורה, גודל, משקל ותנועה – נותרות בה, כלומר נחשבות אובייקטיביות, בשור מבשרו של העולם שבחוק.¹⁴

השלב השלישי מתחיל בהפשטה מהתכונות המייחדות אנשים

זה מזה, והוא נמשך בהפשטה מאופני התפיסה המייחדים אנשים מיצורים אחרים. הוא כרוך לפיכך בהתעלות כפולה, הן מעל הפרספקטיבה של העצמי הן מעל הפרספקטיבה של המין הביולוגי. נסיקה זו מסיעה אותנו הלאה מן המראה היחסי למקומנו המסוים בעולם ולעבר מבט מוחלט עליו, מבט משומקום.¹⁵ כדאי להתעכב על ההסבר שמציע ברנרד ויליאמס, הוא יפה. ידע, כך אנו מניחים, מתייחס לממשות בלתי תלויה, למציאות שמתקיימת גם בהעדר הידע על אודותיה. הוא נוגע למה שקיים בכל מקרה. כעת נתבונן בראובן ובשמעון. אם קיים הבדל בין ייצוגי העולם שלהם אך לשניהם יש ידע, אזי ניתן להסביר מדוע ייצוגיהם נבדלים זה מזה וכיצד אפשר לקשור ביניהם – לדוגמה, ראובן מודד את הטמפרטורה בסולם צלזיוס ואילו שמעון בסולם פרנהייט. כלומר אפשר להסביר כיצד שני הייצוגים מהווים פרספקטיבות על אותה ממשות. כדי להבין את ההסבר יש להמריא ולכלול בתמונת העולם את ראובן, את שמעון ואת ייצוגיהם. (גם ראובן ושמעון עצמם יכולים לנסוק לתמונה הכוללת, אך לשם כך עליהם להתרחק מהפרספקטיבות המקוריות.) דומה כי לתהליך אין סוף, הואיל ותמונת העולם החדשה, אף שהיא מקיפה יחסית לקודמותיה, גם כן מהווה ייצוג פרספקטיבי – גם היא כוללת המשגות וסברות משלה, והנחות משלה על חוקי הטבע.¹⁶ אף על פי כן התמונה החדשה אובייקטיבית מקודמותיה, היות שכדי לטפס אליה אנו נאחזים באובייקטיביות שבסברותינו – אלה שעליהן סביר לומר כי הן מייצגות את העולם באופן הכי מטהר מפרספקטיבה – והופכים אותן לנקודת משען, לחווק בסולם.¹⁷

אנו אמנם יוצאים לדרך מנתונים סובייקטיביים – תפיסות החושים – אך במהלכה אנו מפחיתים את התלות בהם, לרוב בעזרת מכשירי מדידה שכל יצור, יהיו אשר יהיו מנגנוני התפיסה שלו, מסוגל לקרוא. בתחנה זו במסענו כבר אין לנו צורך מיוחד בחושים, דרוש לנו בעיקר כושר לחשוב ולהבין את תכונותיה המתמטיות והצורניות של ההשקפה האובייקטיבית על העולם הפיזיקלי. העולם שמתארת השקפה זו, העולם הפיזיקלי כפי שהוא

אמור להיות כשלעצמו, אינו כולל דברים שאפשר לראות רק מפרספקטיבה מסוימת. ניתן להבינו באמצעות תודעה רציונלית כללית.

ואולם, כותב נייגל, אף שהתברר כי זוהי גישת מחקר פורייה – הבנת הפיזיקלי התרחבה פלאים הודות לתאוריות שנפרדו מפרספקטיבת התפיסה הייחודית לאדם – ההשקפה האובייקטיבית נתקלת בקושי. מאחר שהשקפה זו גורסת כי ההיבטים הסובייקטיביים אינם מהווים חלק ממה שקיים בכל מקרה, היא מסלקת מתחומי הממשות תפיסות חושים ונקודות מבט ספציפיות. אך נראה כי אלה בכל זאת קיימות.

נייגל סובר שמתקבל על הדעת להסיק מכאן כי ההשקפה האובייקטיבית אינה ממצה את הממשות. אלא שמסקנה זו אינה מרצדת על מסך המכ"ם של פילוסופים אנליטיים. חוקרים אלה מכושפים מביצועי ההשקפה האובייקטיבית, והם יוצאים מגדרם כדי לתאר הכול בדמות הפיזיקלי. כשהם נכשלים לדחוס משהו לתוך צורותיו, הם שוללים את ממשותו בנימוק שהוא אשליה.¹⁸ מצבה של המסורת האידאליסטית אינו עדיף מבחינה זו, היות שהיא מרחיקה לכת בכיוון ההפוך: היא שוללת ממשות מדברים אובייקטיביים שאי אפשר לתרגם לשפה סובייקטיבית.

שני הפתרונות נובעים מאותו מקור. זהו הרעיון שהעולם עשוי מקשה אחת ואינו יכול להכיל בתוכו הן רכיבים אובייקטיביים הן רכיבים סובייקטיביים – ולכן רק אחד מסוגי הרכיבים הללו קיים באמת, ואילו הסוג השני תלוי בו. אולם נייגל דוחה את שני הפתרונות. הוא חושב שעלינו להכיר בקיומן של עובדות משני הזנים, האובייקטיבי והפרספקטיבי, והוא מוכן לשלם את המחיר הנקוב על עמדה זו – היינו התחייבות לעמדה שהעולם אינו מונוליתי ולדברים כשלעצמם אין אופי אחד ויחיד.¹⁹ נשוב לעמדה זו בסעיף הבא.

עתה, משהצטיידנו בסרטוט של ההבחנה בין הסובייקטיבי לאובייקטיבי, ניגש לראות כיצד נייגל משתמש בה כדי לנתח בעיות

נוספות – תחילה בפילוסופיה של הנפש ואחרי כן בפילוסופיה של המוסר.²⁰

איך זה להיות עטלף?

השאלה "איך זה להיות עטלף?" מזוהה עם תומס נייגל, ובדין.²¹ מתחתיה דוהר אחד הססגוניים והידועים במחקריו כמו גם בפילוסופיה האנליטית בכלל. (העובדה שהרכב רוק כינה עצמו "איך זה להיות עטלף?"²² יכולה אולי להעיד על מידת הפופולריות שלו.) מחקר זה – הוא נדפס כאן כפרק 12 – עוסק בבעיית הגוף והנפש, היינו בניסיון להבין כיצד הנפש משתלבת בעולם פיזיקלי ומקיימת קשר שיטתי עם הגוף.

אין ספק שקיימים קשרי גומלין סדירים בין הגוף לנפש. כווייה בגוף גורמת לתחושת כאב ולדאגה, ורצון להצטנן גורם לגוף להפעיל מזגן. אולם הגוף חומרי, הוא נמצא במרחב המשותף ולכן נגיש לכולם – כל אחד יכול לצפות בו. הנפש לעומת זאת אינה נמצאת במרחב המשותף, היא נגישה לבעליה בלבד: רק הוא יכול לצפות בה ולדעת אם אהבתו עזה כמוות וכמה מרה הגלולה. אך אם הנפש והגוף אינם נמצאים באותו מרחב, כיצד הם מצליחים להשפיע זה על זה?

הוגים רבים קיוו ומקווים לפתור את הבעיה בעזרת ניתוח שמראה כי מצבי הנפש בעצם מתקיימים בעולם הפיזיקלי – משום שבסופו של חשבון הם זהים למשל להתנהגויות או למצבים של המוח החומרי – ולכן נגישים לכול. אולם נייגל חותר נגד זרם האובייקטיביקציה ומבטא פסימיזם לגבי סיכויי ההצלחה של ניתוחים כאלה. אין תקווה, הוא מבהיר, לתאוריות שמנתחות את הנפש במונחים נגישים לחקירה אובייקטיבית, הואיל והפרספקטיבה הסובייקטיבית מהותית לנפש. מאחר שטיעונו של נייגל כללי ומופשט-משהו, כדאי ללכת סחור-סחור ולהתקדם דרך מקרים פרטיים שלו.²³

תחילה נתבונן בעמדה שמצבי הנפש אינם אלא התנהגויות או נטיות להתנהגות. תורה זו גורסת כי "לוי צמא" פירושו שלוי ישתה מים אם יציעו לו, ישיב בחיוב לשאלה אם הוא צמא, וכן הלאה. מכאן שאם שני יצורים מתנהגים באותו אופן, אין הבדל בין התנסויותיהם הנפשיות. כעת נניח שראובן ושמעון תופסים את העולם בצבעים משלימים. שעה שראובן רואה רימונים אדומים ואפרוחים צהובים, שמעון רואה רימונים ירוקים ואפרוחים סגולים. מאחר ששניהם מגיבים לעולם באותו אופן – עוצרים באדום למשל – אין ביניהם הבדל התנהגותי. אולם חוויותיהם הנפשיות שונות זו מזו. זאת אומרת שהמצבים הנפשיים אינם מתמצים בהתנהגויות ולכן אינם זהים להן.²⁴

כעת נבחן את ההשקפה שמצבי הנפש זהים למצבי מכונה – ולא בעקבות הוגה בן עידן המחשב, אלא בעקבות גוטפריד לייבניץ, הוגה מהמאה ה-17.

אם נדמה לנו מכונה שהמבנה שלה נותן אפשרות לחשוב, להרגיש ולתפוס, נוכל לציירה לעצמנו כשהיא מוגדלת, בשמרנו על אותם יחסי הגודל [בין חלקיה], באופן שיהא אפשר להיכנס לתוכה, כלתוך טחנה. ואם נניח זאת, לא נמצא, כשנבקר בה מבפנים, אלא חלקים הדוחפים זה את זה, ולעולם לא נמצא שום דבר שבעזרתו נהא יכולים לבאר תפיסה.²⁵

שוב, מצבי הנפש אינם מתמצים במצבי מכונה, הואיל והם כוללים היבט – אופי סובייקטיבי יחיד ומיוחד – שאינו נמצא במצבי המכונה.

לבסוף נברר, יחד עם פרנק ג'קסון, מה מרי לא ידעה. מרי, מדענית מבריקה, כלואה בחדר שחור-לבן, והיא רוכשת השכלה באמצעות ספרים בשחור-לבן ודרך שידורי הרצאות בטלוויזיה שחור-לבן. כך היא לומדת הכול על טבעו הפיזיקלי של העולם. היא יודעת את כל העובדות הפיזיקליות עלינו ועל סביבתנו, כולל עובדות על ראייה. היא רוכשת את כל המידע על הדברים

מונחון

עברי-לועזי

אחר – Other
איך זה להיות – what is it like to be
איכות – quality
אינטנציונליות – intentionality
אמונה – belief
אפיסטמולוגיה – epistemology
אפליה מבטלת – reverse discrimination
בבחינת נצח – sub specie aeternitatis
בין־חושי – intermodal
בשביל עצמו – pour soi
גמול שאנשים ראויים לו – desert
דאונטולוגיה – deontology
דרישה – claim/requirement
הגחה – emergence
היסק הסברי – explanatory inference
היתר – permission
התנהגותנות – behaviorism
התעלות – transcendence
התקה – displacement
זולתנות – altruism
זכות – right
זכות דרישה – claim

claim	זכות לדרוש –
experience	חוויה –
materialism	חומרנות –
libertarianism	חירותנות –
incommensurable	חסר מידה משותפת –
transcendence	חריגה –
good	טוב –
claim/assertion/proposition	טענה –
applied/practical ethics	יישומי מוסר –
en soi	כשלעצמו –
refer	להורות –
refer	להצביע –
constraint	מגבלה –
sex	מגדר –
absolutism	מוחלטנות ¹ –
virtue	מידה טובה –
vice	מידה רעה –
sex	מין –
species	מין ביולוגי –
action-centered	ממוקד-מעשים –
agent-centered	ממוקד-סוכן –
outcome-centered	ממוקד-תוצאות –
reality	ממשות –
realism	ממשנות ² –
virtue	מעלה –
Original Position	(ה)מצב ההתחלתי –

- 1 אף ש"אבסולוטיזם" השתגר בעברית יש טעם להשתמש ב"מוחלטנות": שימוש כזה חושף את הקשר – הקיים בשפת המקור – בין שם הגישה לבין החובות והאיסורים המוחלטים המאפיינים אותה.
- 2 אף ש"ראליזם" השתגר בעברית יש מקום להשתמש ב"ממשנות" כדי לחשוף את הקשר – הקיים בשפת המקור – ל"ממשות" ול"ממשי".